

Δίκαιο των Ανηλίκων

Ενότητα 1: Αυτονόμηση της αντιμετώπισης των ανηλίκων

Αγγελική Γ. Πιτσελά, Αν. Καθηγήτρια Εγκληματολογίας-Σωφρονιστικής
Τμήμα Νομικής Σχολής ΑΠΘ

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Η αυτονόμηση της αντιμετώπισης των ανηλίκων

Σε κίνδυνο και παραβατών

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Περιεχόμενα ενότητας

1. Η αυτονόμηση της αντιμετώπισης των ανηλίκων (σε κίνδυνο και παραβατών) ως αποτέλεσμα της πρόσληψής τους ως προσωπικοτήτων με ιδιαίτερες ανάγκες προστασίας, επιμέλειας, επίβλεψης και ενίσχυσης.
2. Ιστορική εξέλιξη του δικαίου πρόνοιας και αρωγής και του ποινικού δικαίου των ανηλίκων.
3. Επισκόπηση των συνταγματικών και νομοθετικών θεμελίων της απονομής δικαιοσύνης σε ανηλίκους.
4. Διεθνείς συμβατικές υποχρεώσεις και κείμενα ήπιου δικαίου σχετιζόμενα με θέματα ανηλίκων.

Σκοποί ενότητας

- Να παρουσιαστεί η ιστορική πορεία εξέλιξης του δικαίου των ανηλίκων, στην Ελλάδα και διεθνώς.
- Να γίνει κατανοητό το δυαδικό σύστημα του δικαίου των ανηλίκων που ισχύει στην ελληνική έννομη τάξη.
- Να αναλυθεί η αντιμετώπιση της «ανηλικότητας» στη διεθνή έννομη τάξη.

Η θέσπιση ειδικών νόμων για τους ανηλίκους (1 από 2)

- Εμφανίσθηκε ως αναγκαία στη βιομηχανική εποχή.
  - Συμπορεύθηκε με τη διάλυση των παραδοσιακών κοινωνικών δομών.
- Με σκοπό την προστασία τους από την οικονομική και κοινωνική εκμετάλλευση.
  - Αυξήθηκε βαθμιαία ο χρόνος που απαιτείται για τη σχολική παιδεία και την επαγγελματική εκπαίδευση με αποτέλεσμα να παρεμβληθεί μια μεταβατική περίοδος μεταξύ της παιδικής ηλικίας και της ενηλικότητας.

Η θέσπιση ειδικών νόμων για τους ανηλίκους (2 από 2)

- Εξυπηρετεί την ανάγκη εξασφάλισης του κοινωνικού ελέγχου και της αναγκαστικής επιβολής μιας οργανωμένης κοινωνικοποίησης στους ανηλίκους.
- Αντίθετη άποψη: διευρύνει και εντατικοποιεί τον επίσημο ή τυπικό κοινωνικό έλεγχο της συμπεριφοράς τους.
  - Κρίνεται ως μονομερής, διότι δε συνεκτιμά τις ειδικές ευνοϊκές νομοθετικές ρυθμίσεις για την προστασία των δικαιωμάτων τους.

Ιστορική εξέλιξη διεθνώς

- Η συστηματική θέσπιση κανόνων δικαίου ειδικά για ανηλίκους ξεκίνησε με την αναγνώριση της «ανηλικότητας» ως ενός ιδιαίτερου σταδίου της ζωής του ανθρώπου.
  - Η προσωπικότητα του ανηλίκου δε συνιστά μια μικρογραφία της προσωπικότητας του ενηλίκου.
  - Στο στάδιο της προοδευτικής ανάπτυξης της ικανότητας αντίληψης και βούλησης οι ανήλικοι είναι «ευδιαπαιδαγώγητοι και βελτιώσιμοι».
- Στο τέλος του 19ου αιώνα μεταβάλλεται η στάση της παιδοψυχολογίας όσον αφορά την ανήλικη νεότητα. Την πορεία αυτή ακολουθεί η ποινική επιστήμη μέσω της λεγόμενης κοινωνιολογικής θετικής σχολής ή μοντέρνας σχολής (Franz von Liszt), η οποία επικρατεί διεθνώς.

Η μοντέρνα σχολή της ποινικής επιστήμης

Πρεσβεύει τη μετατροπή του ποινικού δικαίου της ανταπόδοσης (κλασική σχολή → ποινή = ανταποδοτικός χαρακτήρας) σε ένα ειδικοπροληπτικό ποινικό δίκαιο του δράστη, τονίζοντας τη μέσω αγωγής επανακοινωνικοποίηση (rehabilitation, reintegration, Resozialisierung) του εγκληματία.

❖ Σκόπιμη και **όχι** ανταποδοτική ποινή.

Ιστορική εξέλιξη στην Ελλάδα

- Αρχικά, οι κοινωνικές παρεμβάσεις έλαβαν χώρα περιστασιακά.
  - Οι κοινωνικές δομές και οι υπηρεσίες αναπτύχθηκαν «άναρχα και αποσπασματικά» σε κρίσιμες ιστορικές περιόδους.
- Τελικά, το ελληνικό δίκαιο ανηλίκων εξελίχθηκε στη βάση του διπολικού ή δυαδικού συστήματος του δικαίου πρόνοιας και αρωγής ανηλίκων αφενός και του ποινικού δικαίου ανηλίκων αφετέρου.
  - Οι προσπάθειες που ξεκίνησαν τη δεκαετία του 1980 από το Υπουργείο Δικαιοσύνης για τη θέσπιση ενός ενιαίου δικαίου ανηλίκων, δεν έχουν στεφθεί ακόμη με επιτυχία.

Η προστασία της παιδικής ηλικίας και της νεότητας στο Σύνταγμα

- ❑ Άρθρο 21 παράγραφος 1 του Συντάγματος.
- ❑ Άρθρο 21 παράγραφος 3 του Συντάγματος.
- ❑ Άρθρο 15 παράγραφος 2 του Συντάγματος.

Επίσης,

- ❖ Οδηγία 89/552/ΕΟΚ για την Τηλεόραση, όπως τροποποιήθηκε από την Οδηγία 97/36/ΕΚ.
- ❖ Οδηγία 2007/65/ΕΚ.

Δίκαιο των ανηλίκων υπό ευρεία έννοια

- Το σύνολο των κανόνων δικαίου που ασχολούνται με τους ανηλίκους.
- Δε συνιστά αυτόνομο κλάδο του δικαίου.
- Πλήθος ειδικών διατάξεων που βρίσκονται διάσπαρτες στην ελληνική νομοθεσία.

λχ. η δικαιοπρακτική ικανότητα με βάση την ηλικία ρυθμίζεται στις Γενικές Αρχές του Αστικού Κώδικα (άρθρα 127 επ. ΑΚ).

Κατηγορίες επίσημων μέτρων κοινωνικού ελέγχου

1. Πεδίο πρόληψης του εγκλήματος: μέτρα για ανηλίκους που αντιμετωπίζουν δυσχέρειες κοινωνικής προσαρμογής ή βρίσκονται σε κίνδυνο.
  2. Πεδίο καταστολής του εγκλήματος: μέτρα για ανηλίκους που τέλεσαν μια άδικη πράξη που τιμωρείται από τον νόμο (ατελές έγκλημα) ή μια αξιόποινη πράξη (πλήρες έγκλημα).
- ❖ Η κρατική αντιμετώπιση και στις δύο περιπτώσεις είναι παρόμοια (στήριξη από μέλη της Εταιρείας Προστασίας Ανηλίκων, επιμέλεια από εκπροσώπους της Υπηρεσίας Επιμελητών Ανηλίκων). Συνεπώς, το δίκαιο πρόνοιας και αρωγής ανηλίκων και το ποινικό δίκαιο ανηλίκων είναι *επάλληλες έννοιες*, όσον αφορά τα προβλεπόμενα μέτρα.

Η προστασία της παιδικής ηλικίας και της νεότητας στη διεθνή έννομη τάξη

- ✓ Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ά. 25 παρ. 2).
- ✓ Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ά. 24 παρ. 1) (κύρωση με το ν. 2462/1997).
- ✓ Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη (κύρωση με ν. 1426/1984).
- ✓ Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ά. 24).
- ✓ Διεθνή Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού (κύρωση με ν. 2101/1992).
- ✓ Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (κύρωση με ν. 2329/1953, ν.δ. 53/1974).

Η προστασία της παιδικής ηλικίας και της νεότητας στη διεθνή έννομη τάξη- Soft Law Α΄

□ Ηνωμένα Έθνη:

- Στοιχειώδεις Κανόνες των Ηνωμένων Εθνών για την Απονομή της Δικαιοσύνης σε Ανηλίκους (οι κανόνες του Πεκίνου).
- Κατευθυντήριες Γραμμές των Ηνωμένων Εθνών για την Πρόληψη της Παραβατικότητας των Ανηλίκων (οι κατευθυντήριες γραμμές του Ριάντ).
- Κανόνες των Ηνωμένων Εθνών για την Προστασία Ανηλίκων Στερημένων της Ελευθερίας τους (οι κανόνες της Αβάνας).
- Κατευθυντήριες Γραμμές Δικαιοσύνης σε Υποθέσεις που Εμπλέκονται Παιδιά Θύματα και Μάρτυρες Εγκλήματος.

Η προστασία της παιδικής ηλικίας και της νεότητας στη διεθνή έννομη τάξη- Soft Law Β'

□ Συμβούλιο της Ευρώπης:

- Σύσταση Rec (2003) 20 της Επιτροπής Υπουργών 'Νέοι Τρόποι Αντιμετώπισης της Παραβατικότητας των Ανηλίκων και ο Ρόλος της Δικαιοσύνης Ανηλίκων'.
- Σύσταση Rec (2008) 11 της Επιτροπής Υπουργών 'Ευρωπαϊκοί Κανόνες για τους ανήλικους δράστες που υπόκεινται σε κυρώσεις ή μέτρα'.
- Σύσταση (1998) 1371 της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης για την κακομεταχείριση και παραμέληση των παιδιών.
- Σύσταση (2000) 1460 της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης για τη δημιουργία ενός Ευρωπαϊκού Συνηγόρου για Παιδιά.

**Σας ευχαριστώ πολύ για την προσοχή
σας.**

**Αγγελική Γ. Πιτσελά, Αν. Καθηγήτρια
Εγκληματολογίας - Σωφρονιστικής,
Τμήμα Νομικής Σχολής ΑΠΘ.**

Βιβλιογραφία

Α. Πιτσελά, *Η ποινική αντιμετώπιση της εγκληματικότητας των ανηλίκων*, ζ' εκδ., εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2013, σελ. 1-23.

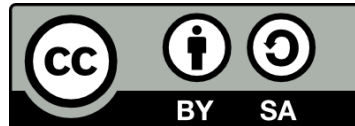
Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Αγγελική Γ. Πιτσελά.
«Δίκαιο των Ανηλίκων. Η οργανωτική αυτονομία της αντιμετώπισης των
ανηλίκων.». Έκδοση: 1.0. Θεσσαλονίκη 2014. Διαθέσιμο από τη δικτυακή
διεύθυνση: <http://opencourses.auth.gr/OCRS268/>.

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά - Παρόμοια Διανομή [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

